PROGRAM POLITIEKE

VASTGESTELD OP PARTIJKONGRESSEN VAN 19-4-'69 EN 7-6-'69

P.P.R. - Postbus 10 - Leliestad

INLEIDING

De Politieke Partij Radikalen ontstond en bestaat, omdat de mensen te weinig kunnen meepraten en meebeslissen over zaken die hen aangaan. De grenzen van een ver-ouderd partijstelsel houden steeds vaker tegenstanders bijeen en geestverwanten gescheiden. Dat werkt verlammend. Door die machteloosheid wordt te weinig gedaan aan de rotte plekken in de samenleving. Sinds, een halve eeuw geleden, bijna alle burgers het kiesrecht kregen, zijn in Nederland de ergste misstanden

weggewerkt.

weggewerkt.
Nu gaat het erom, vinden de Radikalen, solidair te zijn met de anderen, die achter liggen.
De samenwerking met de arme landen is dus een voornaam programmapunt van de PPR. Zo goed als de partij er trouwens ook in Nederland veel aan gelegen is de achterblijvers vooruit te helpen.
Deze samenleving mag niet ten prooi vallen aan gezapigheid. Zij moet de veerkracht weten te vinden, die nodig is om de wereld wat beter bewoonbaar te maken voor alle mensen.

alle mensen. Om iets te bereiken zullen de mensen steeds meer allerlei dingen samen moeten doen. In het eerste stadium van mondigheid betekende dit: de staat moet het in orde

brengen.

De burgers waren te zwak om het zelf te doen. Nu groeit er terecht een afkeer van het loket van waarachter

alles wordt geregeld.
In de nieuwe fase gaat het "samen doen" — zo hopen en menen de Radikalen — betekenen, dat goed opgeleide, zelfbewuste burgers in vrije diskussies uitzoeken waarover zij het in meerderheid eens kunnen worden en wat

over zij het in meerderheid eens kunnen worden en wat zij daarvan kunnen uitvoeren.
De Radikalen willen die stelling ook op zichzelf laten slaan. Het voortbestaan van de PPR is verre van heilig. De samenwerking met anderen — hoe zij zich ook noemen, uit welk milieu zij komen en welke tradities zij ook mogen hebben — staat voorop. Het gaat erom, dat er iets gebeurt. Die stelling bepaalt ook het karakter van dit program. De Radikalen denken niet de wijsheid in pacht te hebben. Dit program is niet af en het is niet volmaakt. Het ziet af van vrijblijvende beloften. De tijd, dat programma's bedelbrieven waren waarmee de grote leiders hun volk om stemmen vroegen, behoort voorbij te zijn.

leiders hun volk om stemmen vroegen, behoort voorbij te zijn.

Dit program is een voorstel aan medeburgers om een aantal zaken op een bepaalde manier op te lossen. Dit program is ook niet een zekere weg. De Radikalen zullen vele fouten maken. Wie geen risico's wil, moet bij de Radikalen niet wezen. Dit stuk is, om nog even verder te gaan, geen poging om alles nog eens zelf uit te vinden. Wat anderen al eerder hebben voorgesteld, hebben wij, als het goed leek, graag overgenomen. En bovenal is dit stuk geen poging om te bewijzen, dat de Radikalen beter of meer bewogen of pienterder zouden zijn dan leden van andere partijen, bijvoorbeeld de leden van de oude partijen.

Wél geloven de Radikalen, dat zij beter in staat zijn dan de oude partijen iets bij te dragen aan de vernieuwing. Dat geloven zij, omdat zij niet in de eerste plaats vragen: door welke hobbies, door welke historie, door welk geloof, door welke naam worden wij bijeengehouden? Zij stellen voorop: over welke punten kunnen wij het politiek eens worden?

Er is één ding, waarvan de Radikalen wél zeker zijn en waarvare zij en gen vaarvaren de gelijk woorden.

Er is één ding, waarvan de Radikalen wél zeker zijn en waarover zij géén diskussie aanvaarden: de gelijkwaardigheid van de mensen. Wie hen aan boord komt met discriminatie op grond van ras, geloof, levensbeschouwing, status, sekse, seksuele geaardheid of wat dan ook, wijzen zij af. Want juist om de mens is het de Radikalen begonnen

HET WERKTERREIN IS DE WERELD

Het is ons in de eerste plaats te doen om de mens en niet om het in stand houden van machtsblokken of regegeringen. De arme landen moeten sneller hun armoede kunnen terugdringen dan de rijke landen hun welvaart opvoeren. Burgers van verschillende landen behoren zich meer aan elkaar gelegen te laten liggen. De nood in de wereld is zo hoog, dat ook zeer ongebruikelijke middelen, zelfs het opleggen van ongewone verplichtingen, gewettigd kunnen zijn. wettigd kunnen zijn.

Onze publieke biidrage aan de ontwikkelingssamenwerking dient afhankelijk te worden gesteld van de noden van de arme landen, en daartoe dienen de aanwijzingen te worden gevolgd van internationale, in-stellingen. In afwachting van internationale normen zal de Nederlandse bijdrage jaarlijks worden verhoogd met minimaal 10 % van de groei van het nationaal

inkomen

- De ontwikkelingssamenwerking dient, omdat deze alle landen aangaat, zoveel mogelijk in internationaal overleg geregeld te worden. Daarom moet Neder-land alle voorstellen steunen die de VN het laatste woord geven ten aanzien van de vraagstukken van de wereldhandel. Dit brengt met zich mee noodzakelijke veranderingen van de produktieopbouw en de handelsmachten in Nederland en de wereld, die nu vaak ten koste van de arme landen werken. Nederland
- moet op dit terrein voortdurend initiatieven ontplooien. Het onderwijs dient zich bezig te houden met problemen van oorlog en vrede en ontwikkelingssamenwerking. Bevordering van het vredesonderzoek. De resultaten hiervan moeten mede bepalend zijn voor het regeringsbeleid.
- Speciale steun aan het onderwijs in de arme landen zelf. Slechts als het werkelijk niet anders kan studen-

ten uit hun land hierheen halen. De aanwezigheid van buitenlandse werknemers aangrijpen voor een stuk ontwikkelingswerk binnen onze eigen grenzen. De sociale wetten ook toepassen op Nederlanders die ontwikkelingswerk doen. Speciale arbeidsbemiddeling bij hun terugkeer in Nederland.
Zorgen dat de ontwikkelingshulp ten goede komt aan de gehele bevolking. Onze doelstelling moet zijn dat deze hulp geen regeringen in het zadel houdt die de politieke en sociale gerechtigheid in de weg staan. Arme landen steunen bij hun politiek van geboortenregeling.

regeling. Nederland moet de onderdrukte volken, vooral in de

Nederland moet de onderdrukte volken, vooral in de ontwikkelingslanden, steunen in hun streven naar politieke en sociale gerechtigheid, ook als deze alleen bereikt kunnen worden met geweld.
 Nauwe samenwerking met Canada, de Skandinavische landen en andere landen die de positie van de VN willen versterken in de strijd voor de vrede.
 Nederland moet zich ervoor inspannen, dat de V.N. ook ingrijpen bij interne konflikten binnen staten, als de strijdende partijen zich schuldig maken aan massamoord of ernstige aantasting van de rechten van de mens.

11. Nederland moet speciale troepen opleiden en uitrusten om zonder voorbehoud beslissingen van de VN uit te voeren.

12. Streven naar controle van de bewapening(swedloop) en ontwapening.

— aanvaarding van het verdrag tegen verspreiding van kernwapens (plus inspektie), ook door de Euratom-landen

streven naar een internationale organisatie onder toezicht van de VN die de splijtstoffen in alle landen beheert afwijzen van de opbouw van anti-raketsystemen

uitbreiding van de verdragen tegen biologische en chemische wapens

verbod van aanmaak en opslag van ABC-wapens in Nederland

bevorderen van de ontwikkeling van niet-militaire vormen van verdediging (geweldloze weer-

taire vormen van verdediging (geweidioze weerbaarheid).
13. Nederlandse initiatieven voor het beperken van de internationale wapenhandel en het wapenvervoer. Ook op dit terrein de besluiten van de VN aanvaarden. Steun aan het Deense plan tot internationale registratie van wapenhandel, ter bevordering van de stopzetting hiervan.

zetting hiervan. Niet berusten in een internationale politiek, die steunt op de dreiging met allesvernietigende wapens. Een aktieve vredespolitiek voeren. a. Een regeling van het vraagstuk Duitsland, die moet

inhouden:

erkenning van Oost-Duitsland (DDR) en zijn

huidige grenzen;
een regeling voor de positie van West-Berlijn
als afzonderlijke politieke eenheid, die de vrijheid en levensvatbaarheid van dit stadsdeel garandeert randeert.

Regionale ontwapening van beide kanten in Euro-pa — in het bijzonder de kernwapens verwijderen pa — in het bijzonder de kernwapens verwageten — waarbij het westen initiatieven moet durven

en wetenschappelijke samenwerking met de landen van het Warschau-pact en vorming van permanente organisaties voor de samenwerking tussen Oost en West. Uitbreiding van de politieke, economische, culturele

West.

16. Nu eens echt praten met de kommunisten ter bevordering van vertrouwen, verdraagzaamheid en zelfbeschikking in Europa. Dit impliceert kontinuering van het door ons op zich zelf verfoeide lidmaatschap van de Nato. Deze voortzetting mag dan ook

1. alleen berusten op niet-aflatende kritiek;

2. ten hoogste één regeringsperiode van de progressieve concentratie duren indien deze kritiek geen

 ten hoogste een regeringsperiode van de progressieve concentratie duren indien deze kritiek geen succes heeft.
 De Chinese volksrepubliek en andere uitgesloten landen, die uitgesloten worden, toelaten tot de VN. Niet meedoen aan een politiek die Cuba in het isolement houdt. Erkenning van Noord-Vietnam.
 Uitbreiding van de Europese samenwerking op democratische grondslag. De Europese samenwerking tegelijk afstemmen op de eisen van de ontspanning tussen West en Oost en van de samenwerking met de ontspanning tussen West en Oost en van de samenwerking met de ont-wikkelingslanden. Dit betekent onder meer: — geen Europese kernmacht

— geen protectionistische Europese Gemeenschap.

Het lidmaatschap en geassocieerd lidmaatschap moet
niet mogelijk zijn voor diktatoriaal geregeerde landen.

19. Dienstplichtigen mogen kiezen tussen de krijgsdienst,
de politieke meeht van de VIV. week in eenstelenst.

de politieke macht van de VN, werk in een arm land. Een betere regeling voor het dienstweigeren.

20. Modernisering en democratisering van de buitenlandse dienst

21. Nederland dient een zodanig beleid te voeren dat Suriname en de Nederlandse Antillen — indien zij dat wensen — zich politiek onafhankelijk kunnen maken.

MAATSGHAPPIJVERNIEUWING

Voor de Radikalen staat voorop dat dit program moet worden uitgevoerd. Dit zal met wezenlijke wijziging in het huidige sociaal-economisch stelsel gepaard gaan. Het zal de Radikalen een zorg zijn welk etiket men dat toekomstige stelsel zal opplakken. Eis is dat het MENS-ZIJN centraal staat

De aandacht voorde arme landen mag ons niet doen vergeten dat er in Nederland honderdduizenden zijn die, al hebben ze dan geen honger, in een uitzichtloze leegheid leven. Met name de burgers, die op alle terreinen in het verdomhoekje zitten — onderwijs, huisvesting, cultuur — hebben recht om met voorrang geholpen te worden. Een grootscheeps onderzoek naar de samenhang van hun problemen en een gecoördineerde aanpak van de oplossing is noodzakelijk. Korte termijn etc. zoals geformuleerd in dit politieke programma zal dan en dan alleén effect hebben indien ze gepaard gaat met gerichte politiek op langere termijn. Immers, de uitzichtloze leegheid waarin miljoenen mensen niet langer kunnen en mogen leven is niet op te lossen door vergroting van hun welvaart i.c. aanpassing van hun netto inkomen, maar alleen door bevordering van hun welzijn. Daar de huidige maatschappij, die gebaseerd is op het uitbuitingsprincipe i.c. het concurrentieprincipe die pers-

uitbuitingsprincipe i.c. het concurrentieprincipe die perspectieven niet voldoende biedt, zijn kwalitatieve veranderingen in de maatschappijstruktuur onontbeerlijk.

MAATSCHAPPELIKJE ACHTERHOEDE

MAATSCHAPPELIKJE ACHTERHOEDE
22. De vermeerdering van de welvaart moet vooral gaan naar de mensen met de lagere inkomens. Het moet zo spoedig mogelijk zó zijn, dat allen, die van sociale uitkeringen moeten leven, tenminste het bedrag van het minimumloon ontvangen.
23. Burgers, die te weinig krijgen, moeten de zekerheid hebben dat hun minimuminkomen of uitkeringen sneller stijgen dan de welvaart van anderen.
24. Meer lage inkomens buiten de belasting houden.
25. Verbetering van de steden beginnen in de wijken die bewoond worden door de maatschappelijke achterhoede; hierbij moet bijzondere zorg besteed worden aan het welzijn van diegenen, die wegens de sanering elders moeten gaan wonen.

elders moeten gaan wonen.

26. In samenspraak met de maatschappelijke achterhoede moet de voorlichting over de oplossing van hun pro-blemen geïntensiveerd worden. Over de aard van de voorlichting dienen de betrokken groeperingen zelf

beslissen.

te beslissen.

27. Bij de besteding van het geld voor het onderwijs de hoogste voorrang voor het opruimen van hinderpalen op de weg van jongeren, die door hun milieu of geldelijke omstandigheden, niet het onderwijs volgen dat past bij hun belangstelling en begaafdheden.

WERKGELEGENHEID

28. De gevolgen van werkloosheid zijn zo fataal, dat de

28. De gevolgen van werkloosheid zijn zo fataal, dat de enige werkloosheid, waarin we kunnen berusten, de ledigheid is van iemand, die korte tijd nodig heeft om een andere baan te vinden.
29. De werkgelegenheid spreiden. Rekening houden met de plaatselijke toestand op de arbeidsmarkt, maar ook met de bereidheid van de "streek" om zelf mee te werken. Doeltreffende voorzieningen buiten de Randstad om vestiging van bedrijven aantrekkelijk te maken.

ken.
Vestiging van bedrijven met behulp van staatskapitaal als deze anders niet van de grond komen.
Landelijk en per streek speciale werkgelegenheidsstaven voor de nodige planning en aktie. In die staven werken overheid, bedrijfsleven en werknemers samen. De gevolgen van de automatisering mogen niet worden onderschat. Het is een taak voor de overheid deze problemen te bestuderen en tijdig maatregelen te beramen en te treffen om de maatschappelijke gevolgen op te vangen. op te vangen. Zo zal bijvoorbeeld een verkorting van de arbeidstijd daarom alleen al noodzakelijk zijn.

30. Voor zelfstandigen in landbouw en middenstand die, ondanks hard werken in de knel raken, omdat er voor hun bedrijf geen toekomst meer is, moeten nieuwe volwaardige plaatsen in onze samenleving worden klaargemaakt.

Naast verruiming van de bestaande regelingen, bij-zondere maatregelen voor hen in het raam van regio-naal welvaarts- en welzijnsbeleid.

SOCIAAL BELEID

31. Een uitkering wegens bijzondere ziektekosten moet ook mogelijk worden bij verpleging thuis.
32. Het stakingsrecht moet voor alle werknemers (dus ook voor ambtenaren) wettelijk geregeld worden. Een staking is rechtmerig zalang de rechter niet verstellt. staking is rechtmatig, zolang de rechter niet vaststelt, dat het een overdreven middel is.

33. Als een bedrijf over de kop gaat, moeten eerst de loonschulden betaald worden, zelfs voordat de fiscus mak aankloppen.

34. Een wettelijke regeling voor afdoende schadeloosstelling na ontslag als gevolg van faillissement, het sluiten van een bedrijf, fusie, reorganisatie of automati-

35. Verbetering van de positie van de werkende vrouw, onder meer door aangepaste winkelsluitingstijden, crèche, belastingaftrek.

INKOMENS- EN VERMOGENSPOLITIEK

36. De Radikalen hebben geen vrede met de huidige maatschappelijke structuur, waarin de inkomens- en vermogensongelijkheid groot is en min of meer automatisch groter wordt. Belastingen als middel ter bestrijding van de ongelijkheid blijken veelal minder doelmatig te zijn. Men rekent nl. met het netto inkomen (wat zit er in het loonzakje?).

komen (wat zit er in het loonzakje?). Belastingen worden veelal in de prijzen doorberekend en dus door de consument betaald. De Radikalen willen bij voortduring streven naar een inkomenspolitiek (niet alleen wat betreft de lonen, maar ook wat betreft andere vormen van inkomen!) om zoveel mogelijk de ongelijkheid ongedaan te maken. Daarenboven moet ook de ongelijkheid in de vermogenssfeer worden. den aangepast. Daarom:

- a. Alle werknemers mee laten delen in de vermogensaanwas van het bedrijfsleven.
 b. De winst die gemaakt wordt door het goochelen met vermogens en het speculeren in grond flink helasten
- De overheid moet een groter deel van het maatschappelijk vermogen in handen krijgen (bijv. door hogere successie- en vermogensbelasting) om daar mee een vermogen voor allen te verwerven, waar mee ze een inkomen aan allen kan verstrekken. Een groter deel dan thans het geval is van de

opbrengst van bodemschatten moet naar de over-

MEEPRATEN, MEEDENKEN, MEEBESLISSEN

De staat, de gemeente, het onderwijs, het bedrijf mogen geen ongrijpbare, onpersoonlijke lichamen blijven. Zij moeten van de burgers zelf zijn.

Het mag niet meer voorkomen, dat er kabinetten ontstaan buiten de kiezers om.

butten de kiezers om.

Het overheidsapparaat — de defensie — machten ook —
moet van binnenuit en van buiten af bloot gesteld worden
aan een democratische controle.
Voor het economisch leven geldt hetzelfde. Ook door
directe aktie zullen konfliktsituaties in de samenleving

bewust gemaakt moeten worden, teneinde een radikale democratisering tot stand te brengen.

KARINET

KABINET
37. Als het kabinet aftreedt, wordt ook de Tweede Kamer ontbonden en komen er verkiezingen.
38. De minister-president moet meer de echte politieke leider van het kabinet en van de regeringsmeerderheid worden. Hij wordt omringd door minder ministers dan er nu zijn, maar die dan ook politiek meepraten. De technische zaken worden overgelaten aan een groter aantal onderministers.
39. De overheid zal alle adviezen, die zij officieel krijgt in de openbaarheid brengen. De hoge uitzondering op de regel kan slechts zijn dat door openbaarmaking de

regel kan slechts zijn dat door openbaarmaking de veiligheid van de staat, of de belangen van betrokke-nen ernstig worden bedreigd.

nen einstig worden bedreigd.

Een klein kollege van vertrouwensmannen — aan te wijzen door de Tweede Kamer — moet beslissen of de overheid terecht zich op de staatsveiligheid beroept.

40. De geheimzinnigheid bij het vormen van een kabinet moet verdwijnen. De koningin wijst als kabinetsformateur de vrouw of de man aan, die de Tweede Kamer als formateur kiest.

41. Kabinetsformateur kiest.
41. Kabinetsformateurs moeten niet met kandidaten voor het ministerschap aankomen, die politiek onbekend zijn. Als het even kan behoren de ministers uit het parlement te komen.

PARLEMENT, STAAT EN RAAD

42. Rechtstreekse verkiezingen van de Nederlandse afgevaardigden naar het Europese Parlement.
43. De Eerste Kamer behoort te worden afgeschaft. Als

dat niet meteen lukt: zorgen dat zij een voorstel niet nog eens kan tegenhouden als het een tweede keer door de Tweede Kamer is goedgekeurd.

44. Ook een — beetje flinke — minderheid van de Tweede Kamer moet het recht hebben een parlementair onderzoek te organiseren en daarbij onder ede getuigen te horen.

45. Opéenhoping van openbare funkties bij één persoon sterk beperken.

46. De geemeenteraad maakt een voordracht voor de benoeming en voor het ontslag van de burgemeester. Een gelijksoortige regeling moet er komen voor de Commissaris van de Koningin.

47. Burgemeester en wethouders dienen over al hun politieke daden verantwoording af te leggen tegenover

gemeenteraad.

48. De kiezers behoren uit te maken welke partijen gaan regeren. Daarom vóór de verkiezingen stembusak-koord van partijen, die samen willen regeren op basis

wan een gemeenschappelijk program.

Wanneer bij een verkiezing voor de Tweede Kamer geen enkele partij of groep van partijen de meerderheid behaalt, moet er een tweede verkiezing komen om uit te maken welke van de twee grootste groepen of combinaties extra zetels krijgt om wêl te kunnen gaan regeren. De kleine partijen niet kunstmatig uit het naglement wegwerken het parlement wegwerken.

50. Het kiesstelsel uit de grondwet halen en in een ge-wone wet onderbrengen. De grondwet bepaalt, dat een dergelijke gewone wet slechts kan worden vast-gesteld, gewijzigd of ingetrokken met tweederde meerderheid.

51. Om te kunnen kiezen en gekozen te worden is het voldoende, dat iemand 18 jaar is.

BURGER, OVERHEID, BEDRIJFSLEVEN

52. Vrijheid van demonstratie.
53. Vrije sollicitatie en openheid bij benoeming van burgemeesters, ambtenaren en leerkrachten.
54. Overal waar dat nodig is moeten goede gidsen klaar staan om de burgers wegwijs te maken in de doolhof

staan om de burgers wegwijs te maken in de doolhof van overheidsdiensten.

55. De besturen van de "schappen" moeten gekozen worden door alle betrokkenen, georganiseerd of niet.

56. Voor elke bedrijfstak een man of vrouw, die met speciale bevoegdheid klachten onderzoekt.

57. Plannen voor vijf of tien jaar, om richting te geven aan groeiende produktie. Ruime inspraak van alle betrokkenen

trokkenen. 58. Een einde maken aan de ondemocratische struktuur

van ondernemingen.

59. De Radikalen wijzen zowel het kapitalistische als het staatsocialistische stelsel af. Zij wensen een funda-mentele democratisering van de samenleving, waarin zelfbestuur van de bedrijven en organisaties een leidend beginsel dient te zijn. Dit stelsel zal moeten functioneren in een sociale markt-economie waarbij planning door de overheid de ondernemingsgewijze roduktie begeleidt en coördineert.

- 60. De ondernemingsraad moet echt iets te zeggen krijgen, met name als het sociale beleid in het geding is.
 61. Als overgangsmaatregel naar zelfbestuur dient een
- vorm van medebestuur tot stand te komen, waarbij werknemers en aandeelhouders op de samenstelling van raden van commissarissen gelijke invloed hebben. 62 De ondernemingsraad moet terstond worden geraadpleegd bij de overweging en voorbereiding van maatregelen, die in hun uitvoering en gevolgen voor de werknemers van ingrijpende betekenis zijn (zoals fusie en automatisering).
 63 In alle ondernemingen die een ondernemingsraad moeten hebben, moet er ook een Baad van Commissand
- In alle ondernemingen die een ondernemingsraad moeten hebben, moet er ook een Raad van Commissarissen komen. Deze raad moet het hoogste beleidstorgaan in de onderneming worden. Op de samenstelling van deze raad moeten werknemers en aandeelhouders gelijke invloed hebben. Waarborgen dat de commissarissen deskundige mensen zijn, die het belang van de onderneming dienen. Geen aparte werknemerscommissarissen en geen aparte aandeelhouderscommissarissen die elk voor hun eigen standje opkomen. Ook bij de overheid en particuliere instellingen moet 64. Ook bij de overheid en particuliere instellingen moet

worden.

65. Ouders werkelijk medezeggenschap geven in het beleid van de scholen. In het bestuur van iedere school vertegenwoordigers van de ouders van de leerlingen van die school, en natuurlijk ook van het schoolpersoneel. Bij het voortgezet onderwijs ook vertegenwoordigers van de leerlingen zelf. Alleen het onderwijs dat zo is opgezet heeft er recht en door de gewen. wijs dat zo is opgezet, heeft er recht op door de ge-meenschap te worden betaald. 66 Bij instellingen voor universitair en hoger beroeps-

op soortgelijke wijze de democratie werkelijkheid

onderwijs dienen de beslissingen genomen te worden door vertegenwoordigende lichamen gekozen door docenten, studenten en staven, en technisch en admini-stratief personeel. Het bestuur wordt benoemd op

voordracht van dat lichaam.

JONGE MENSEN

Onderwijs is geen massaprodukt. Kinderen verschillen te veel om ze in een tempo dezelfde lesjes te leren. Door een persoonlijke benadering kunnen ze eigen mogelijkheden ontdekken en zich zo goed mogelijk ontplooien. Vooral voor kinderen die met een handicap van start gaan, is zo'n opzet een levensbelang. Bovenal geldt: wie de samenleving wil vernieuwen moet mensen vormen en geen produktigetoren africhten. geen produktiefactoren africhten.

67. Jonge mensen die niet meer op school zitten hebben er recht op nog iets te doen aan hun opleiding en vorming. Daarom tot 18 jaar de mogelijkheid van deelname aan onderwijs of vormingswerk gedurende minstens een vijfde deel van de werktijd. De werkgever verplichten hieraan mee te werken en hem schadeloos stellen. Het leren meebeslissen over zaken van het bedrijf hoort bij die vorming.

Alle vormen van onderwijs tot broedplaatsen van democratie maken. De leerlingen mede verantwoordelijkheid leren dragen voor de vorm en inhoud van de lessen en de verdere gang van zaken op school. De leraar en de schoolleiding van de noodzaak daartoe

doordringen.

69. Wetenschappelijk onderzoek met de opzet van het onderwijs bij de tijd houden. Een echte docenten-opleiding opzetten. Onderwijzers en leraren in hun werktijd de nodige bijscholing geven. Docenten, die zich makkelijk ervan af maken moeten ontslagen kunnen worden.

kunnen worden.

70. Vooral bij het kleuter- en lager onderwijs moet er veel veranderen om aan alle kinderen ontplooiingsmogelijkheid te geven. Daarom: herziening van het jaarklassensysteem, doorbreking van het starre leerprogram, afschaffen van het zitten blijven, kleinere groepen per onderwijzer, meer diensten die de onderwijzer kunnen helpen. De wet op het basisonderwijs die er gaat komen, moet tenminste deze punten bevatten

 Op school moeten de dringende vraagstukken van nu en morgen de volle aandacht krijgen; niet als franje, maar binnen het onderwijsprogramma. Tijd vrij ma-ken voor politieke vorming en o.a. het begrip kweken

het werk ten dienste van de arme landen
 het organiseren van de vrede

onze verantwoordelijkheid voor de mensen die het slechter hebben. 72. Seksuele voorlichting moet een goede plaats krijgen in

73. Het onderwijs veel meer gebruiken om leerlingen de weg te wijzen hoe zij in het bedrijven van muziek, sport, kunst en spel zich op hun eigen manier kunnen uiten.

74. De universiteit en andere vormen van hoger onder-wijs ook in dienst stellen van de kritiek op bestaande

wijs ook in dienst stellen van de kritiek op bestaande strukturen en waarden.

75. Afgezien van de noodzaak van spreiding van het wetenschappelijk onderwijs heeft het in een klein land als het onze geen zin, dat er aan alle universiteiten zoveel mogelijk studierichtingen zijn. Daarom moeten de universiteiten de taken verdelen en kleinere afdelingen op een plaats samenvoegen. Een deel van de studenten moet dan verder reizen. Hun reiskosten vergoeden. vergoeden.

Als de universiteiten kleinere afdelingen samenvoe-gen, kan niet iedereen studeren waar hij wil. Dat is aanvaardbaar, maar niet iedereen mag net zolang studeren als hij wil, wanneer hij daarmee anderen in de weg zit. Iedereen moet vrij zijn in de keuze van

studierichting.
77. Financiële toestand van de ouders van de studerenden mag geen rol spelen bij het toekennen van geldelijke vergoedingen.

78. De meest gewenste vorm van geldelijke vergoeding is een studieloon, mits degeen die ervan profiteert er later geen onevenredig groot voordeel van heeft.

79. Bij de snelle verandering in de vraag naar arbeid dreigen de oudere werknemers in veel gevallen tussen de wielen te raken. Hnu ontslag moet moeilijker gemaakt worden. De uitkeringen beter.
80. Er moet een wettelijk verplichte pensioenregeling komen voor alle werknemers. Alle pensioenen vastankeren aan het beginsel, dat wie werkt, moet zorgen voor wie niet meer werken kan. De pensioenen kunnen dan meegaan met de welvaart. Bij alle sociale uitkeringen hoort een vakantiegeld.

kunnen dan meegaan met de welvaart. Bij alle sociale uitkeringen hoort een vakantiegeld.

81. Bejaarden hebben evenals alle andere burgers recht op inspraak bij de zaken, die hen rechtstreeks aangaan. De ouderen moeten, als de economische toestand normaal is, de keuze hebben wat langer te blijven werken of wat eerder op te houden. De leeftijd waarop het pensioen begint hoeft niet per se voor iedereen hetzelfde te blijven.

BETALEN

weten Radikalen, dat er betaald moet we den voor wat je hebben wilt, voor jezelf of voor een ander. Daarvoor zien ze vier mogelijkheden:
a. Een hogere produktiviteit leidt tot grotere wel-

vaart en dus ook tot grotere financieringsmogelijkvaart en dus ook tot grotere financieringsmogelijk-heden. Sommige programmapunten kunnen tot be-sparingen en grotere produktie leiden. Zo valt te verwachten dat de produktiviteit zal stijgen als de werknemers zich meer betrokken weten bij de onderneming; ook beter onderwijs komt de pro-duktie ten goede. Verder betekent de planning op langere termijn dat we zuiniger met schaarse mid-delen zijn delen zijn.
De overheidsuitgaven zijn verstard. Iets wat vroe-

De overheidsuitgaven zijn verstard. Iets wat vroeger belangrijk was, hoeft dat nu niet meer te zijn. De Radikalen willen onder alle lagen van de bevolking een discussie over de wijze waarop de overheid haar geld besteedt, ter ondersteuning van de discussie in het parlement waar een meer doelmatige mogelijkheid van beslissen moet ontstaan. Daartoe zou elke minister bijv. moeten worden verplicht ieder jaar aan te geven, welke van zijn uitgaven hij het minst belangrijk vindt: 5% yan zijn totale uitgaven De Kamer zal uitmaken wat zijn totale uitgaven. De Kamer zal uitmaken wat er met die 5 % gebeurt, zonder dat de minister

met een veto tussenbeide kan komen. Sparen is voor de meeste mensen te weinig aantrekkelijk. Toch is de opvoering van de besparingen noodzakelijk om de plannen van dit program te verwezenlijken. Er zijn nieuwe vormen van sparen aan het ontstaan, zoals spaar- en investeringsloon, die erop gericht zijn, om meer te laten sparen. De overheid moet maatregelen nemen om deze vormen van sparen kansen te geven.

deze vormen van sparen kansen te geven. Omdat de drie genoemde mogelijkheden op korte termijn niet toereikend zullen zijn, valt aan lastenverzwaring niet te ontkomen. Omhoog kan bijv. het tarief voor de vennootschapsbelasting. Bij de in komstenbelasting stuit verhoging op moeilijkheden in verband met de EEG. Desnoods kunnen de belastingen op omzetten en de accijnzen worden verweerd maer dan moet er jets evtre's gedean worden verweerd maer dan moet er jets evtre's gedean worden verstenen de scelentenen de scelen zwaard, maar dan moet er iets extra's gedaan worden voor de mensen met kleine inkomens. Bijvoor-

den voor de mensen met kleine inkomens. Bijvoorbeeld verhoging van kinderbijslag; pas inkomstenbelasting gaan heffen bij een groter inkomen dan nu het geval is: AOW-uitkering vergroten.

83. In het kader van plannen voor 5 of 10 jaar moet de overheid meerjarenbegrotingen opstellen.

84. De Kamer moet in de gelegenheid worden gesteld elk jaar een beslissing te nemen over de onzichtbare belastingverhoging die het gevolg is van de geldontwaarding. Het is geen heilige wet, dat de verzwaring steeds ongedaan gemaakt zal worden. Dat hangt af van wat er verder te doen staat. van wat er verder te doen staat.

LEVEN IN NEDERLAND

Tot nu toe ging het in het program vooral om het mee-beslissen en om de solidariteit met de achterblijvers. In dit hoofdstuk zal het voornamelijk gaan om het per-soonlijk welzijn van iedere burger en om de leefbaarheid van ons land.

van ons land.
Uit dit program moet een gezindheid blijken. De zucht naar volledigheid is, soms met pijn, krachtdadig uitgebannen. Dit hoofdstuk was met minder moeite tien keer zo lang geworden. Men zal echter ook zo wel willen geloven dat de PPR tegen vervuiling is van lucht en water, tegen koude sanering van warme bakkers en vrije boeren. Men zal er ook zonder woningbouwparagraaf niet aan twijfelen dat bij de Radikalen het versneld slopen van krotten en het gelijktijdig bouwen van zeer veel goede en betaalbare huizen hoog genoteerd staat.
Voorts zal de partij een duidelijke cultuurpolitiek moeten voeren die deze naam waardig is.

voeren die deze naam waardig is.

MEER MENS ZIJN

85. Heel wat mensen hebben toen zij jong waren onvoldoende opleiding gekregen. Daarom zo gauw mogelijk
her- en bijscholings- en vormingswerk financieren op
eenzelfde wijze als het onderwijs. Voorlopige subsidie
voor alle vormingsinstituten.

86. De kunstpolitiek vandaag is te zeer gericht op het in stand houden van kunstproduktie, moet verbreed worden tot een cultuurpolitiek waaraan iedereen deel heeft.

GEZONDHEID

87. Het ziekenfonds moet uitgroeien tot een volksverzekering. Ieder moet vrij zijn de arts te kiezen die hij wil. Geen patiënten in rangen en standen.

88. Voorbehoedsmiddelen vrij verkrijgbaar stellen. Zo-lang er twijfel is over de schadelijkheid van middelen dienen zij door tussenkomst van een arts te worden verstrekt om een geregelde medische controle te bevorderen

89. Ruime subsidies voor dienstverlening op het terrein van de geestelijke gezondheidszorg en het daarvoor noodzakelijke onderzoek.

ontwikkelingssamenwerking.

90. Toezicht op de ontwikkeling van het ziekenhuiswezen en controle op de geneesmiddelenindustrie, met betrekking tot prijsvorming en in de handel brengen van nieuwe produkten. 91. Er moeten afdoende maatregelen komen tegen geluids-

hinder en tegen verontreiniging van water, lucht en bodem.

92. Dienstplichtigen moeten zoveel verdienen dat zij on-afhankelijk van hun ouders kunnen zijn.93. Gewone vergrijpen van militairen naar de gewone

94. Militairen, die vinden dat zij in dienst schandalig behandeld worden, moeten rechhtstreeks in beroep kunnen gaan bij een niet-militaire, onafhankelijke instantie. 95. Politieke vorming van de militairen, waarbij aandacht voor het vraagstuk van oorlog en vrede en de

RUIMTE

96. De inspraak van de burgerij op de ruimtelijke ordening versterken. Tijdige voorlichting van de kant van de overheid over hoofdlijnen van plannen in voorbe-

97. Grond wordt hier steeds schaarser. De overheid moet daarom altijd het laatste woord hebben over de bestemming van de bodem. Winsthandel in grond onmogelijk maken. Als de grond meer waard wordt zonder

gelijk maken. Als de grond meer waard wordt zonder dat de eigenaar er een hand voor uitstak, komt dat voordeel de gemeenschap toe. Nieuw gewonnen land dient in handen van de overheid te blijven.

98. Hoge voorrang voor het bewoonbaar maken van de steden. Want de steden mogen geen tweederangs woonoorden worden. Juist door de grote aantallen bij elkaar is het mogelijk veel variatie te krijgen in de onderlinge kontakten en in de keuze van werk, opleiding en ontspanning, maar de stad van vandaag moet wel worden aangepast aan de eisen die het moderne stadsleven stelt op het gebied van wonen, verkeer, rekreatie en bestuur. verkeer, rekreatie en bestuur.

99. De randstad Holland moet zich krachtig kunnen ont-plooien. Uitgangspunt dient daarbij te zijn zowel een goed woonmilieu als een goed werkmilieu. De rand-stad moet zo ingericht worden, dat die industrieën die niet gebonden zijn aan diep vaarwater elders in Nederland worden gevestigd. Dit zal er toe bijdragen, dat ook buiten het westen de steden zich flink kunnen ontwikkelen. Een versnippering van krachten, in de vorm van het tot ontwikkeling brengen van een groot

aantal kleine kernen moet worden tegengegaan. 100. Op grote schaal oude stadswijken herstellen en ver-100. Op grote schaal oude stadswijken herstellen en vernieuwen, ondermeer door krotopruiming en sanering. Dan kunnen ook deze wijken weer een volwaardig deel uitmaken van de kern van de stad. Wel het eigen karakter van de stad, vooral van de binnenstad en wat historisch de moeite waard is, inzien.
101. Openbaar vervoer dient aantrekkelijker gemaakt te worden door het gratis te verstrekken.
102. In een land als Nederland moet ook bij de inrichting van het landelijk gebied de behoefte aan rekreatie.

van het landelijk gebied de behoefte aan rekreatie van de gehele bevolking een grote rol spelen. Daarom geen uitbreinding van militaire oefenterreinen.

103. In landelijk gebied geen verspreide nieuwbouw, die het karakter van dat gebied aantast.

104. Meer nadruk leggen op subsidies voor de bewoners, minder op subsidies voor de woning.